

Międzywydziałowy Instytut Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa AR w Lublinie

Zenon KOT, Marek ŚWIC

**Efektywność obrotu królikami rzeźnymi na przykładzie ubojni
w Tomaszowie w latach 1980—1981**

Эффективность оборота мясными кроликами на примере бойни в Томашуве
в 1980—1981 гг.

Sales Efficiency of Slaughter Rabbits Basing on the Data from the Slaughter-house
at Tomaszów in 1980—1981

Jedną z nowych działalności produkcyjnych przemysłu spożywczego w Polsce po II wojnie światowej było zorganizowanie w r. 1960 skupu i uboju przemysłowego królików z przeznaczeniem na eksport. Problematyka ta nie znalazła dotychczas należnego miejsca w literaturze zoo-ekonomicznej. Istnieje natomiast szereg prac traktujących o obrocie towarowym i jego efektywności (1, 2, 3, 4). Prace te, a także inne nie dotyczą specyficznej działalności gospodarczej, jaką jest skup i ubój królików rzeźnych.

MATERIAŁ I METODY

Podstawą do wykonania pracy były dane zawarte w sprawozdaniach GS „Sch” w Tomaszowie Lubelskim: H-22 — roczne sprawozdanie z działalności produkcyjnej; H-32 — roczne sprawozdanie zakładów produkcyjnych z asortymentu produkcji; P-30 — roczne sprawozdanie „Produkcja, zatrudnienie i fundusz płac”. Ponadto korzystano ze zbiorczych raportów produkcji, uboju i sprzedaży tuszek króliczych oraz z zestawień dotyczących zakupu żywca. Wykorzystano także wieloletnie obserwacje procesu produkcyjnego zebrane przez jednego ze współautorów niniejszej pracy.

Zastosowano analityczno-opisową metodę badań z wykorzystaniem mierników i wskaźników techniczno-ekonomicznych.

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Ubojnia królików w Tomaszowie Lubelskim stanowi jedną z wyspecjalizowanych działalności produkcyjnych Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Zajmuje ona w obrotach całkowitych spółdzielni ok. 10% wartości sprzedaży (r. 1980 — 9,3%, r. 1981 — 11,8%).

SKUP

Organizacją skupu (tab. 1) królików zajmuje się badana spółdzielnia na zrejonizowanym terenie 4 województw: białkopodlaskim, chełmskim, lubelskim, zamojskim, a także częściowo z terenu woj. przemyskiego i tarnobrzskiego. Peryferyjne położenie spółdzielni w stosunku do bazy surowcowej podraża koszty transportu, powoduje stresy u zwierząt, a także

Tab. 1. Skup żywca króliczego w latach 1980—1981 (w szt., kg)

Wyszczególnienie	Lata	
	1980	1981
Liczba / szt. /	232 165	193 159
Masa / kg /	786 001	680 659
W tym :		
kl. I	743 300	434 115
kl. II	10 094	207 270
braki	614	4 066
ubytki	40 993	35 208
Wartość / tys.zł. /	48 395	66 276

zwiększa ubytki masy ciała. Na podstawie danych (tab. 1) można stwierdzić, że w badanych latach nastąpił spadek liczby skupionych królików o ponad 39 tys. sztuk (tj. o 17%), a także spadek skupionej masy żywca o 105 tys. kg (tj. o 13,4%). Wzrosła natomiast znacznie wartość skupionych królików z 46 do ponad 66 mln zł (tj. o 42,8%). Było to wynikiem wzrostu średnich cen skupu 1 kg z 58,87 zł w r. 1980 do 97,20 zł w r. 1981 (tj. o 65,1%). Z uwagi na wzrost średniej masy ciała 1 królika z 3,38 kg do 3,52 kg średnia wartość zakupionej sztuki wzrosła z 199,18 zł do 321,75 zł.

W strukturze procentowej zakupionego żywca nie nastąpiły istotne zmiany, gdyż wartość zwierząt do uboju wynosiła w r. 1980 — 94,6%, a w r. 1981 — 94,7%, ubytki transportowe po 5,2%, a wartość królików

padłych obniżyła się z 0,20 do 0,14% (tj. o 0,06%). W strukturze ilościowej zakupionego materiału rzeźnego nie uwzględniono padnięć w magazynach żywca (decyzją zarządu pozycję tę zalicza się do kosztów). W r. 1980 padło 740 sztuk o masie 1966 kg, a w r. 1981 — 338 sztuk o masie 1171 kg, co stanowiło 0,25% i 0,17% zakupionego żywca.

W wyniku zmian w zasadach klasyfikacji znacznej zmianie uległa także struktura skupu według klas jakościowych (tab. 1) — spadek kl. I z 98,6 do 67,3%, wzrost klasy II z 1,3 do 32,1% oraz braków z 0,1 do 0,6%. Poziom ubytków był zbliżony w obu badanych latach i wynosił w skupionej masie ok. 5,1%.

UBÓJ

Ubój królików i produkcja tuszek stanowią drugi etap obrotu. Na tym etapie następuje przekształcenie surowca na główny produkt finalny — tuszki eksportowe. W procesie tym powstaje także szereg artykułów ubocznych (tab. 2) o charakterze konsumpcyjnym (wątroba, serce, nerki, płuca), paszowym (głowy, odpady, krew, uszy, jelita) oraz do dalszego przerobu (skóry futerkowe i filcowe). Z danych (tab. 2) wynika, że w ba-

Tab. 2. Produkcja artykułów ubojowych w latach 1980—1981 (w kg, tys. zł)
Production of slaughter products (kg thousand of zlotys)

Wyszczególnienie	1980			1981		
	kg	tys. zł	%	kg	tys. zł	%
Tuszki zimne	360 822	54 847,9	94,13	308 536	73 086,6	94,11
w tym: na eksport	348 943	54 376,1	x	302 778	72 440,5	x
Konfiskaty /tuszek, podrobów i odpadów /	6 129	15,6	0,03	6 379	31,8	0,04
Głowy	29 612	78,2	0,13	26 079	175,0	0,23
Wątroba	6 670	317,7	0,55	7 857	631,6	0,81
Nerki	2 048	61,4	0,11	2 574	116,5	0,15
Serca	1 083	29,3	0,05	1 391	56,2	0,07
Płuca	1 760	21,1	0,04	1 935	41,1	0,05
Skóry	232 165 ^a	2 899,3	4,97	193 159 ^b	3 524,2	4,54

danym okresie (1980—1981) przy ogólnym spadku uzyskanej masy tuszek zimnych następował wzrost ilości podrobów. Było to uwarunkowane wymaganiami odbiorców, gdyż część tuszek króliczych sprzedawana jest z podrobami, a część bez podrobów (zmienne wymagania odbiorców).

Udział „konfiskat” uzależniony jest od poprawności całego procesu technologicznego, a ostateczną decyzję w tej sprawie wydaje lekarz weterynarii. Wielkość ta ma duży wpływ na efektywność uboju, wynosząc w badanej ubojni 1,5% w r. 1980 i 1,8% w r. 1981 (w stosunku do ilości

pozostałych artykułów ubojowych). Z przedstawionych danych (tab. 2) wynika także, że wartościowo dominującym produktem są tuszki zimne (powyżej 94%), następnie skóry (od 4,5 do 5%). Uboczne artykuły mięsne stanowią niewielki odsetek w strukturze wartościowej (0,9 i 1,35%), z dominacją w nich wątroby króliczej. Natomiast tuszki przeznaczone na eksport w stosunku do całej ich produkcji stanowią ponad 99,1% (tab. 2).

SPRZEDAŻ

Sprzedaż tuszek króliczych z przeznaczeniem na eksport odbywa się w oparciu o umowę zawartą między badaną spółdzielnią a PHZ „Polcop”. Kierunki zbytu tuszek eksportowych są tradycyjne, szczególnie rynek zachodnioniemiecki od wielu już lat zakupuje ok. 50% masy, Włochy 20—25%, Francja 10—20% i Szwajcaria ok. 15%. Stałość rynków zbytu pozwala producentowi na pewną specjalizację, jak również na dokładniej-

Tab. 3. Wybrane wskaźniki ekonomiczne ubojni w latach 1980—1981
Some economic indicators of the slaughter-house in 1980—1981

Wyszczególnienie	Lata		Wzrost	
	1980	1981	w liczbach bezwzględ- nych	w %
Wartość sprzedaży /tys. zł./	58 914	87 572	28 658	48,6
w tym : tuszek *	54 960	80 718	25 758	46,8
Koszty produkcji /tys. zł./	58 158	85 106	26 948	46,3
Zysk /tys. zł./	756	2 466	1 710	266,2
Wskaźnik opłacalności /%/	101,3	102,9	-	1,6

sze poznanie wymagań odbiorcy. Należy uznać to za czynnik korzystny. Natomiast tuszki królicze na rynek krajowy i podroby sprzedawane są gastronomii i sieci handlowej na terenie województwa zamojskiego. Z kolei głowy, odpady poubojowe oraz część „konfiskat” dopuszczonych do obrotu sprzedawana jest miejscowym hodowcom zwierząt futerkowych. W strukturze sprzedaży artykułów ubojowych na rynek krajowy dominują głowy (ok. 50%) i podroby (ok. 25%). Udział tuszek na rynek krajowy jest niewielki i waha się w granicach 10—20%.

Średnie ceny sprzedaży tuszek króliczych w badanych latach kształtowały się następująco: w r. 1980 1 kg tuszki eksportowej 169,85 zł, z czego: tuszki mrożone 178,62 zł, tuszki chłodzone 144,46 zł, 1 kg tuszki „krajowej” 50,17 zł; w r. 1981 odpowiednio: 248,49 zł, 271,70 zł, 152,33 zł, 111,95 zł.

Odbiorcą skór króliczych, zgodnie z ustaloną rejonizacją w kraju, jest Jarosławskie Przedsiębiorstwo Obrotu Surowcami Włókienniczymi i Skó-

rzanymi. Na odcinku tym występują znaczne rozbieżności w klasyfikacji skór — u producenta (przychód skór z produkcji według grup i klas) i u odbiorcy — powtórna klasyfikacja odbiorcy. Występuje tu sprzeczność interesów — zawyżanie klasyfikacji przez sprzedającego, a obniżanie przez kupującego. Klasyfikowanie skór według oceny organoleptycznej nabiera charakteru „przetargu”. Dotyczy to w szczególności skór tzw. „granicznych”. Wartość sprzedanych skór króliczych w badanych latach miała istotny wpływ na końcowy wynik finansowy.

Średnia cena 1 sztuki skóry w r. 1980 wynosiła 12,62 zł, z czego: skór filcowych — 6,34 zł, skór futerkowych — 28,83 zł; natomiast w r. 1981 — 26,12 zł, z czego: skór filcowych — 7,84 zł, skór futerkowych — 43,45 zł, skór na eksport — 50,00 zł.

W strukturze ilościowej sprzedaży skór dominują skóry filcowe — 67,6% w r. 1980 i 78,5% w r. 1981 (z wyłączeniem eksportu). Dlatego też na tym odcinku należy szukać dalszej poprawy efektywności produkcji, gdyż ceny sprzedaży skór futerkowych są cztero-, a nawet sześciokrotnie wyższe od skór filcowych. Wymaga to usprawnienia procesu technologicznego w ubojni, a także odpowiedniego przechowywania skór króliczych.

EFEKT KOŃCOWY

Efektem końcowym prowadzonej działalności gospodarczej w ubojni królików jest realizacja zadań planowych, zaspokojenie potrzeb eksportowych, a przede wszystkim osiągnięcie odpowiednich efektów finansowych (tab. 3). W badanych latach wzrosła znacznie wartość sprzedaży (o 48,6%), głównie jako wynik wzrostu cen o 46,3%. Wzrosły także koszty produkcji o 46,3%, z czego o 40,3% z tytułu wzrostu cen zakupionego surowca. Nastąpiła także znaczna poprawa zasadniczego efektu końcowego działalności, jakim był zysk, który wzrósł o 1710 tys. zł (tj. o 226,2%). Uzyskanie tak znacznej poprawy zysku tkwi głównie w sprzedaży 69 tys. sztuk skór króliczych na eksport po 50 zł za 1 sztukę (tj. uzyskanie 3450 tys. zł). W badanych latach uległ także poprawie wskaźnik opłacalności produkcji jako stosunek wartości produkcji do poniesionych kosztów $\times 100$ z 101,3 do 102,9%.

WNIOSKI

1. Należy uznać prowadzenie tej specyficznej działalności za celowe i w pełni uzasadnione, gdyż pozwala ona na wykorzystanie wielu pasz odpadowych w drobnych gospodarstwach rolnych i na działkach przy-

zagrodowych, uzyskanie cennych dewiz, a także osiągnięcie korzystnego efektu finansowego organizatorowi obrotu.

2. Celem poprawy efektywności ekonomicznej należałoby:

Zintensyfikować chów królików, poprzez wzrost liczby producentów i wielkości stad, na terenie znajdującym się w bliskim sąsiedztwie ubojni, np. w promieniu 40—50 km. Pozwoliłoby to na obniżenie kosztów i warunków transportu, zmniejszenie strat masy ciała, a także upadków zwierząt. Wymaga to jednak zwiększenia dostaw dla tego rejonu materiału hodowlanego, a także wysoko wartościowych pasz treściwych.

Doskonalić proces technologiczny celem eliminacji uszkodzeń dyskwalifikujących tuszki eksportowe bądź obniżające jakość i klasę skór króliczych. Na odcinku poprawy jakości skór proces ten należy udoskonalać już w skupie, następnie w przerobie i konserwacji. Istnieją tu znaczne rezerwy, gdyż sprzedaż ponad 2/3 ilości pozyskanych skór jako filcowe, po 4—6-krotnie niższych cenach aniżeli futerkowe, świadczy o dużych możliwościach poprawy na tym odcinku.

Wprowadzić szczegółową ewidencję kosztów i dochodów prowadzonej działalności, co pozwoliłoby na bieżące śledzenie efektów techniczno-ekonomicznych, a także wykrywanie niedomagań i popełnionych błędów.

PIŚMIENNICTWO

1. Chołaj H.: Rozwój form skupu produkcji rolnej i ich efektywność. Zakład Wydawnictw CRS. Warszawa 1965.
2. Garbacik E.: *Ekonomika obrotu towarowego*. PWE, Warszawa 1970.
3. Mogielnicki E., Iwan B.: *Ekonomika i organizacja handlu rolniczego*. PWN, Warszawa 1980.
4. Zakrzewski Z.: *Ekonomika handlu*. PWN, Warszawa 1965.

РЕЗЮМЕ

Целью настоящей работы было исследование размеров и производственно-экономических эффектов промышленной бойни кроликов на примере гминного кооператива „CX” в Томашуве Люблинском. Размеры годичной продукции на исследуемой бойне это закупки и использование ок. 200 тыс. кроликов массы порядка 700—750 тыс. кг. В структуре стоимости выпущенных продуктов доминируют кроличьи тушки — свыше 94%. Значительную долю составляют также шкурки — 4,5—5%. Остальные убойные продукты имеют небольшое значение, так как их доля удерживается на уровне 0,9—1,35%. Ведущая деятельность была эффективной.

SUMMARY

The purpose of this paper was to examine the extent of production-economical effects in the industrial slaughter-house of rabbits at Tomaszów Lubelski. Annual production comprises about 200 thousand rabbits, that is about 700—750 thousand kg of meat. Rabbit carcasses comprise over 94% of produced food articles. Rabbit skin is used in 4.5—5%. The remaining slaughter products are of little significance (only 0.9—1.35%). The activity carried out in the slaughter-house was effective.

Krysiłyna FLAUR

Wpływ żywienia białkowego i energetycznego na cechy rzeźne
karczni brojerskich

Влияние белкового и энергетического питания на признаки резки
каркасов бройлеров

The Effect of Protein and Energy Feeding on the Slaughter Quality of Broilers

Istotną rolę efektywności tuczu drobiu rzeźnego odgrywa jego żywienie i zaopatrzenie paszy, jest jednak trudno uwzględnić je poprzez skomplikowane konsumpcyjne i wartości smakowe. Wartość postępowania brojerskich w naszym stopniu jest ustalona od żywienia w okresie odchowu, poziomu od postępu masy i energii w paszy. Wpływem Flaszowsky i Jeroch (1) stwierdzili, że stosowanie zwierzęc białka w paszy ma wpływ istotny na udział surowcowych składników w tułowiu, jednak w wielu badaniach m. in. Gierpina i Kirchgeßnera (2), Kirchgeßnera i wsp. (3), wykazano wpływ poziomu białka w żywieniu na udział tych części w tułowiu brojerskich. Ponadto V. J. J. i wsp. (4) wykazali zależność między głębokością mięśni pierśowych a karczem i żywieniem brojerskich. Z badań Jerocha (1) wynika, że skarmianie młodych brojerskich w wieku 10 tygodni obniżenie zawartości tłuszczu w jamie brzusznej i udach tułowia.

Wartość rzeźna tuczu karczni rzeźnych zależy także od poziomu białka w paszy. Jak podają Scott i wsp. (5), a także Hennig (6) wartość odżywczą dawki wpływa istotnie na wydajność rzeźną i zawartość tłuszczu w tułowiu i udach. Zasadniczo należy przy tym, że przedstawione wyniki wynika z badań, które zwykle zmieniały jednego czynnika żywieniowego: białko lub energię.

Celem podjętych badań była ocena wpływu różnic dawek żywienia, tj. poziomu i jakości białka oraz wartości energetycznej dawki, na postępowanie rzeźne karczni brojerskich określone wydajnością rzeźną, udziałem surowcowych części i odtłuszczeniem tułowia.